

כּוֹסֵי הַשַּׁבּוֹעַ עַל פִּי הַנְּתִיבוֹת שְׁלוֹם בְּרֵאשִׁית

כ. מלמד התורה הקדושה

5

1

ואכן בתורת הנסתר פירשו בכל הנז' רמזים נפלאים בעניני אלקות ואור אין סוף ב"ה ומעשה מרכבה אשר לא יוכל הפה לדבר. וכל זה מלמד לאיש יהודי שמחויב להאמין אמונה שלמה בקדושת התורה ובנצחיותה, ולדעת שתורת ד' תמימה אין בה אף חסר או יתיר, ולעולם לא תהא מוחלפת ח"ו, כי כל האותיות שבתורה"ק וכל תגיהן וקוין של יו"ד הכל מלא סודות עילאיים רזין דאורייתא מעולמות העליונים אשר לא נוכל בשו"א לדעתם, וממילא לא שייך שתה"י מוחלפת ח"ו כי סודות שבתורה אינם מתחלפים. כללא דמילתא האמונה בקדושת התורה תשלים בנפשותינו את מה שחסר לנו בהבנה ובידיעה, ואם גם דלונו מאד מלהשיג בשכל אנושי אפי' שמך ממהות תוה"ק וערכה, מכל מקום אנו מאמינים בעוצם וגודל קדושתה, שהיא נעלמה מכל חי ואפי' ממלאכים ושרפים. וכד חזינן שקוב"ה בכבודו ובעצמו קטיר כתרין לכל אות מתוה"ק, כמאמרם ז"ל (מנחות כ"ט ע"ב) בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, הרי גם מבלי לדעת מאומה מן הכוונות והסודות הק' המרומזים בהן, תתלהב הנפש להרגיש ערך הנשגב של כל אות בפ"ע ורוב קדושתה. גם כאשר לדידן היא נשארה בבחי' תורת ד' תמימה פי' חתומה וסתומה, וחלקים רבים ממנה לא ידענו למה נכתבו ומה באו ללמדנו, מ"מ נטועה בלבנו וחקוקה בקרבנו האמונה בקדושת התוה"ק שהיא כולה קודש קדשים ודברי אלקים חיים.

10

3 ועיני ושואות לשמים לדחמיו המרובים יתב, אע"פ שידעתי מן ערכי שאינו הגון ואינו כדאי לכל הדברים הללו, שיעלו לרצון לפני אדון כל, ויעוררו לב מבקשי דרך עבודת ה' ומחפשי עזר ע"ד כבוד שמו, לאהבתו ויראתו ית'.

שמך הקדוש אפינו לא נארה. ה. התורה אמת אמתה חיים צדקה הנהיגה

3

לעצמם שם וכבוד. והיינו שהתוה"ק מלמדת בפרשיות אלו את ענין ג' מדות אלו שהם שורש כל המדות הרעות, עד היכן מגעת הנפילה על ידיהם, ומה היה בסופם של דורות אלו שנפלו במדות רעות, שנאבדו ונכרתו מן העולם.

5

4 וי"ל שזה אכן ענינם של פרשיות התורה מבראשית עד החדש הזה לכם, שהם תורה שלמה בענין טהרת המדות, ומורים לנו יסודות עבודת ה'. כי בתורה אין ספורי דברים בעלמא, אלא תורה היא כמשמעותה מלשון הוראה, שכל התורה על כל מלה ואות שבה מורים לנו תורת חיים, ועד"ז כל ספר בראשית מלמד אותנו תורת חיים בענין טהרת המדות, שזהו ענין כל פרשיות אלו שכולם מדברים בעניני מדות. וכדאי' בחז"ל (ע"ז כה.) שספר בראשית נקרא ספר הישר, שהוא ספרן של האבות הק' שנקראו ישרים. שתואר ישרים מרומז על ענין טהרת המדות, כמד"כ ועשית הישר והטוב בעיני ה', שקאי על עניני מדות טובות שלא נכללו בתרי"ג מצוות. ולכך נאמר זאת בראשית התורה עוד קודם למתן תורה ולכל עניני המצוות המתחילים בהחדש הזה לכם, כי כאמור המדות הם ההקדמה לתורה.

6

וזהו האמור בראש פרשת הבריאה, בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ, פי' הקב"ה ברא את העולם באופן שיהיה בו בחירה, וזה לעומת זה עשה א', שברא את העינים הארציים החומריים שורש מדות הרעות לעומת העינים השמימיים שורש מדות הטובות. והארץ היתה תהו ובהו וחשך, מרומז בזה על כל העינים הארציים שהם שורש מדות הרעות שמושכים את האדם תמיד רק לרע. ויאמר א' יהי אור, זה דבר ה' הראשון ועצתו, שיחדיר אור אלקותו ית' בקרבו, ואז יאירו כל מחשכי נפשו, שהחשך הוא המקור לכל המדות הרעות, שע"י שנמצא בחשכות וצמצום הדעת אינו רואה רק את עצמו, שזמה גובעים כל המדות הרעות ועד כי הוא רק רע כל היום. וכאשר אך ירים מבטו לראות אורו ית' מיד יראה אפסיות המדות הרעות, ויטהרו ויודוכו כל מדותיו. ומרן הר"ן מלכו"ב ז"ע אמר: ויאמר א' יהי אור ויהי אור, אם יהודי הנמצא בחשכות אומר, רבש"ע אני מבקש ממך יהי אור, עד מתי אהיה בחשכות כו, שאני בעצמי איני מסוגל להיחלץ ממנה, רחם עלי והאר אתה עיני ולבי לראות באורך אור. או יהי אור, עוזר לו השי"ת ומאיר לו. ובי' המאמר הוא כדאי' ממרן אדמו"ר בכ"ז ז"ע, שכאשר יהודי מבקש על עינים גשמיים דנים על כך האם הוא ראוי שימלאו את בקשתו או שאינו ראוי לכך, והאם זה טוב עבורו שימלאו את בקשתו אם לאו, אך כאשר יהודי מבקש מפנימיות הלב רק על רותניות בלבד, או לא שייך שיהיה ע"ז שום קטרוג, ואז ויאמר א' יהי אור ויהי אור.

בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ. וברש"י מביא, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. וצ"ב שהרי לא נתיישב בזה אלא ענין הפרשה הראשונה, בה נאמר סדר הבריאה ושכל הארץ של הקב"ה היא, אבל עדיין לא מבואר ענין כל שאר הפרשיות עד החדש הזה לכם, מדוע נכתבו בתורה.

וי"ל"ב הענין ע"פ מד"א מהגה"ק ר"ח ויטאל ז"ל בספרו שערי קדושה (ח"א ש"ב): "שאין המדות מכלל תרי"ג המצוות, כי הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומם או בביטולם, ולפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העבירות עצמם מאד מאד, ולהיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות, ונמצא כי יותר צריך להזהר ממדות הרעות יותר מן קיום המצוות וכו'. בדבריו הק' מתיישבת התמימה, מדוע עניני מדות, שמצינו לחז"ל שהחמירו בהם ביותר, לא נתפרשו בתורה. דמאחר שענין טהרת המדות הוא ההכנה והמרכבה לתורה, ואין התורה יכולה לחול על האדם רק לאחר שכבר טהר מדותיו, לפיכך לא נזכרו ענין המדות בתורה, כי התורה ניתנה ליהודי רק אחר שמתהר מדותיו. אמנם עדיין יש להבין שהרי התורה היא מקור ההוראה ותורת חיים ליהודי לכל ידיעותו, דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ושום מקורות אחרים אין ליהודי מהיכן ללמוד, וא"כ גם בענין מדות התורה היא שצריכה לקבוע את ההגדרה אלו מדות הן מדות טובות ואלו הן מדות רעות, ואם לא יתפרשו עניני מדות בתורה מהיכן ילמד איש יהודי לדעת את תורת המדות והדרך אשר ללכת בה.

ובתחילה, קודם עולם התיקון, מלמדת לנו התורה עד היכן מגיע פגם המדות הרעות, ע"פ המבואר בחז"ל (אבות ד) כי ג' אבות הטומאה של המדות הרעות הם הקנאה התאוה והכבוד, שמהם מסתעפים כל המדות הרעות המוציאים את האדם מן העולם. וזהו שזוכר תחילה פרשת קין, שחטאו היה שנפל בקנאה, כמ"ד וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, וע"י הקנאה נפל כ"כ עד שהגיע למדרגה התחתונה ביותר, ועשה מעשה איום כזה של רציחת אחיו. והתורה מלמדת לנו בזה לאיזו דרגת שפלות ניתן להתדרדר מתוך קנאה. ואח"כ כתיב ענין דור המבול, שפגם דור המבול היה בתאוות, וכמו שגזל ועריות הם דברים שנפשו של אדם מחמדתם, ובאלו העינים היה הפגם של דור המבול, כמ"ד ותמלא הארץ חמס וכי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. והתורה מלמדת בזה גודל פגם התאוה, ועד היכן מגעת הנפילה כתוצאה מתאוות. ואח"כ כתיב פרשת דור הפלגה שהיה ענין כבוד, כמ"ד הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים וישעה לנו שם. שהפגם שלהם היה זה שרצו לעשות

30

וכמ"כ גם חובת האדם בעולמו כלולה מב' המדות האבה ויראה, בעשה טוב תפקיד האדם עבורו ירד לעולם הוא למסור את מדת האהבה שלו להש"ת, כמ"ד ואהבת את ה' א' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ופירשו צדיקים, ככל מאדך, היינו הדברים שהם אצלך בבחי' מאד, היקרים והחשובים לך מאד מאד, דוקא אותם תמסור להש"ת. וזהו ענין קרבן ראשית, שצותה התורה בכור בניך תתן לי, וראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה', וראשית גו צאנך תתן, שדוקא כל אלו שהם ראשית שהם מאד חשובים ויקרים, דוקא אותם תתן לי. וכן יש לאדם תפקיד עיקרי ביראה וסור מרע, כדאי' בספה"ק שאם יהודי רוצה לדעת בעבור מה ירד לעוה"ז, יתבונן מהו הדבר שבו מתגבר עליו היצה"ר ביותר, הוא הדבר שבעבורו ירד לעולם, שזהו השורש פורה ראש ולענה שלו שתפקידו בעולמו לעקרו מקרבו. והיינו שבכלל חובת האדם בעולמו שלמטרה זו בא לעולם הם ב' ראשית, באהבה ויראה, להקריב כל אהבתו להש"ת, ולעקור את הדבר הקשה עליו ביותר, השורש פורה ראש ולענה, שיש לכ"א בזה ענין מיוחד. והשלמות היא רק ע"י שניהם כאחד, ב' ראשית שהם יסוד הבריאה, ב' המדות האבה ויראה שנאמרו בדבור אחד.

עוד י"ל בב' ענין ב' ראשית. ע"פ מד"א בחז"ל (תגינה יב. וכן בב"ר א, טו וויק"ר לו, א), מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואח"כ נבראת הארץ, וב"ה אומרים הארץ נבראה תחלה. אמר רשב"י תמה אני איך נתלקו אבות העולם על בריית שמים וארץ, שאני אומר ששניהם לא נבראו אלא כאילפס וכיסוי, היינו שהם דבר אחד כך שמים וארץ נבראו כאחד. והמפרשים תמחו הלוא מאי דהוה הוה ומה יש לחלוק בזה.

וירא א' את כל אשר עשה והנה טוב מאד. בכל חלק מחלקי הבריאה כתיב וירא א' כי טוב, ובסיום כל הבריאה נאמר וירא א' את כל אשר עשה והנה טוב מאד, היינו שזו תכלית כוונת הבריאה. והוא כמש"כ הגה"ק רבי חיים ויטל בראש דבריו בספר עץ חיים: "כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו ויזכו להיות מרכבה למעלה להידבק בו יתברך". והיינו כי מדרך הטוב להיטיב, ע"כ ברא הקב"ה מקור הטוב ורב חסד את העולם כדי להיטיב לברואיו. ולכאורה יש להבין שהלוא לעינינו העולם כולו אינו אלא עולם של תלאות וצרות ומלא יגון ואנחה, והיכן מתקיימת ההטבה לברואים. אכן בוודאי דלא זו היא המשמעות של טוב, שטוב גשמי אינו בגדר טוב, וכאשר מתבוננים במבט גבוה יותר איזה ערך יש לטוב הגשמי שהוא אין ואפס, ואינו אלא דמיון ועוד פחות מזה. הטוב האמיתי הוא כמבואר בדבריו הק' שיחד עם עצם הקביעה שתכלית כל הבריאה היא בכדי להיטיב לברואיו, הרי ההטבה הזו ענינה שיכירו גדולתו ית', ויזכו להיות מרכבה להדבק בו ית', זו תכלית הבריאה. וכי יש טוב למעלה מזה שנתן הקב"ה לקרוצי חומר וילודי אשה שיזכו להגיע לרום המעלה להכיר גדולתו ית' ולהיות מרכבה לידבק בו. וכמש"כ ב"מסילת ישרים" בפתח ספרו: "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול בכל העידונים

וְעָלֵינוּ הַחַיִּים יְקָרֵינוּ יְקָרֵינוּ

דמשמע שזה ענין הנוגע אלינו אם שמים נבראו תחלה או ארץ נבראת תחלה. ויש לומר בזה דהנה עבודת ה' שייכת בב' ענינים, בעניני שמים, המה הענינים הרוחניים, תורה עבודה מצות ומעשים טובים, ובענינים הארציים. ויהודי צריך שיעבוד להש"ת בב' הענינים, הן בענינים השמימיים בתורה ועבודה, והן שיעבוד להש"ת בענינים הארציים. כמאמר הרה"ק המגיד הגדול ממזריץ', מלאה הארץ קנייך, הארציות מלאה בדברים שאפשר לקנות על ידם להש"ת. היינו שכל הענינים הארציים וכל

עניני תאוות וכל הענינים שנדמה כי הם מקור הרע יכול יהודי להעלותם ולעבוד בהם להש"ת. ובוה נחלקו אבות העולם כמה עיקר העבודה. בש"א שמים נבראו תחלה, דעיקר עבודת ה' היא בענינים השמימיים, ובח"א ארץ נבראת תחלה, הענינים הארציים הם עיקר העבודה. וע"ז אומר רשב"י ששניהם נבראו כאחד, ששלמות העבודת היא רק ע"י שניהם כאחד. וזהו ענין ב' ראשית שמרומו כרשב"י, שהן השמים והן הארץ שניהם נבראו ראשית, כי שלמות עבודת ה' לא תתכן בלא עניני תורה ועבודה, או בלא הענינים הארציים, אלא בשלימות שניהם כאחד. וע"ז ממשיך הכתוב, והארץ היתה תהו ובהו וחשך, שאמנם על יהודי לדעת שהענינים הארציים חשך ואפלה הם ועלולים ליפול על ידם לשאול תחתית ח"ו, עד אשר ויאמר א' יהי אור, שהש"ת מאיר ליהודי באור אלוקות, ואז הוא רואה איך שאת כל הענינים הארציים ניתן לרומם למדרגות הגבוהות ביותר.

והנה טוב מאד

שיכולים להמצא וכו', כי השלימות האמתי היא רק הדביקות בו יתברך, והוא כמ"ש דוד המלך (תהלים עג) ואני קרבת א' לי טוב, כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה אינו אלא הבל ושוא נתעה". והנה אם כי התכלית הזאת מושגת בגן עדן, כנוצר בהמשך דברי המס"י שמקום העידון הוא באמת בעוה"ב, והעוה"ז הוא פרוודור לעוה"ב שבו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. אך לאמיתו של דבר גם בעוה"ז שייכת תכלית זו, כמשאחז"ל (ברכות יז). כי הווי מופטרי רבנן מבי רבי אמי אמרי ליה עולמך תראה בחיך, משמעות הברכה שברכו זל"ו שאת העולם הבא שלך תראה כבר בעוה"ז, שכבר בעוה"ז תזכה להגיע לאן תתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה. כי יש חלקים השייכים גם בעוה"ז, ויש שמשגיגים אותם רק בעוה"ב. אך זו תכלית הבריאה של כל נברא, ואף המון בריות לאין תכלית כולם נבראו בשביל ישראל שנקראו ראשית, היינו שכל הבריאה נבראה כדי להיטיב לברואיו שעמו ישראל יגיעו לאז תתענג על ה', שזו תכלית הטוב שילוד אשה מסוגל להגיע. וכמש"כ הרמב"ן בענין דבקות בה', עה"פ לאהבה את ה"א ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו (דברים יא), ויתכן שתכלול הדביקה לומר שתהיה זוכר ה' ואהבתו תמיד, לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכך ובקומך עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני ה', ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהא נפשם צרורה בצרור

עוד מרומז בענין ב' ראשית, שכמו שיש בכללות עבודת ה' ב' ראשית כנ"ל, כך יש בסור מרע עצמו ב' ענינים עיקריים, כדאייתא ביסה"ע (חלק ב' תז), שהשל"ה היה מתלמידי הרש"ל ולמד אצלו והיה מתלמידיו המובהקים, וכאשר נעשה חתן והגיע עתו להיות נכנס לחופה בא לרבו הרש"ל להפטר ממנו לשלום, אז ברכו רבו הרש"ל בזה"ל: אני מברכך שתהיה נזהר באלו השני דברים שאצוך, בקדושת האכילה ובקדושת היווג, ועי"ז בכל ענייך תהל עליו אור. ב' ענינים אלו הם התאוות העיקריות שבאדם, שהם אצלו חשובים בבחי' ראשית, הנקראים בשם לחם, הן לחם כפשוטו, והן כדרשת חז"ל בכ' (בראשית לט) הלחם אשר הוא אוכל. וכנגדם אמר הקב"ה לאדם בועת אפך תאכל לחם, שלשבר תאוותו בב' ענינים אלו ולהגיע לכך שיקיים בהם את רצון ה', צריך הרבה עמל יגיעה וזעה. ונכלל במאחז"ל, קשה ויווגו של אדם כקריעת ים סוף (סוטה ב.), וקשין מזונותיו של אדם כקרי"ס (פסחים קיח.), ב' ענינים אלו מזונותיו ויווגו, קשה העבודה להכניע תאוותו בהם כקריעת ים סוף, שהאדם נפגש עמהם תדיר, ותמיד ניצבים הם בפניו, ועליו תמיד לעמול ולהתייגע עליהם. ואלו הם ב' הראשית של עבודת ה' בסור מרע. וע"ז נאמר בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ, האדם הוא עולם קטן עם שמים משלו וארץ משלו, ולתקן את העולם הקטן שלו הוא ע"ז שמשבר ב' תאות אלו שהם אצלו בבחי' ראשית הקשים כקרי"ס, שע"י תקון ב' ראשית אלו הוא מתקן את כל עולמו הקטן את השמים ואת הארץ שלו. וכמו שאמר הרש"ל לשל"ה, שע"ז שיתקדש בב' ענינים אלו עי"ז בכל עניניו יהל עליו אור. וע"ז נאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך, כל הארציות היא תחת תהו ובהו וחשך, עד אשר ויאמר א' יהי אור, שהש"ת מאיר ליהודי באור אלוקות, שאז הוא רואה כי גם את הענינים הגשמיים ביותר ניתן להעלותם קרבן להש"ת.

החיים כי הם עצמם מעון לשכינה, ע"כ. וזוהי כוונת דברי הר"ח"ו הנז' שהקב"ה ברא את הבריאה להיטיב לברואיו כי מדרך הטוב להיטיב, שכן כל מציאות הבריאה עשויה להביא לכך שיהודי יגיע לשיא הטוב להיות מרכבה לידבק בו ית'. ובוה יש לפרש הנאמר בראשית הבריאה, והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור. אמנם הארציות וההומוריות הינם תהו ובהו וחשך, ובמבט ארצי אכן העולם כולו מלא צרות ותלאות, אך ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, בעת שיהודי זוכה לניצוץ של אור ורואה את כל העולם במבט אחר לגמרי, אזי מסוגל הוא להשיג את תכלית הבריאה, שכאשר מסתכלים במבט רוחני גבוה יותר רואים שכל התלאות והיסורים אינם כלום, והקב"ה שברא את העולם להיטיב לברואיו, לא בראו להטבה גשמית שאינה אלא אין ואפס, אלא לתכלית הטוב שיגיעו לידבק בו ית'. לאלו השקועים בו להם הארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום, ואילו לאלו שאינם שקועים בו בהם מתקיים ויאמר א' יהי אור ויהי אור, הקב"ה מאיר להם והם רואים ומגיעים לתכלית הבריאה שיזכו להיות מרכבה לידבק בו ית'. כי זה שמתעלה מעוה"ז ואינו שקוע בו הריהו מגיע לתכלית התענוג, והר"ז עבורו עולם מלא אור ומתיקות שניתן להשיג בו מדרגות כאלו. וע"ז נאמר וירא א' את כל אשר עשה והנה טוב מאד, הטוב שאין למעלה ממנו.

13

והנה הרה"ק מאפסא ז"ל אמר שתכלית הבריאה היא שיהודי יהיה שמח בהנהגת השי"ת. והיינו כי תכלית רצונו ית' בבריאה היא להיטיב לברואי, שמדרך הטוב להיטיב והבריאה כולה טוב מאד, ולכן כאשר יהודי שמח בהנהגת הקב"ה הוא עושה נח"ר למעלה שמתקיימת תכלית הבריאה. ומה"ט איתא בתורת אבות שיהודי השמח בחלקו, ומרוצה בהנהגת הבורא עמו איך שהיא, הרי מדה כנגד מדה גם הקב"ה מרוצה ממנו איך שהוא מתנהג. שהבי' איך באמת זוכה למדרגה גבוהה כזו שהקב"ה מרוצה ממנו איך שהוא מתנהג, לפי שכל תכלית הבריאה להיטיב לברואיו, וכאשר יהודי ממלא את רצון הבורא ושמח בהנהגתו ית', הריהו עושה גודל נח"ר לפני השי"ת. ובלקוטי שושנים בסוף ספר באר אברהם א' שהמדה של השמח בחלקו אינה מדה פרטית כשאר מדות, אלא היא מדה כללית, שכוללת את כל המדות, ונפלאות היא פועלת בלב האדם, ומביאתו לעוה"ז ולעוה"ב. ומונה שם עוד ענינים גדולים ונוראים שיהודי מגיע אליהם ע"י מדה זו של שמח בחלקו. והבי' בזה שהמיוחד במדה זו של שמח בחלקו יותר ממשאר מדות גדולות מאד, שעל ידה מתקיימת כל תכלית הבריאה של להיטיב לברואיו. וכאשר יהודי מרוצה מהקב"ה הריהו עושה נח"ר לפניו ית', עד"מ לאב שכאשר הוא רואה את בנו שמח ומרוצה יש לו נחת רוח מזה, ואם להיפך יש לו עגמת נפש.

14

ובזה י"ל מד"א במדרש (ב"ר ט) עה"פ וירא א' את כל אשר עשה והנה טוב מאד, הנה טוב זו מדת הטוב והנה טוב מאד זו מדת יסורין, וכן הנה טוב זה גן עדן והנה טוב מאד זה גיהנום, ועוד עד"ז עיי"ש דברי המדרש בזה. וי"ל משמעות הדברים לאור מה שנתבאר, עד"מ לאדם הרואה בית חולים ובו חדר ניתוח ואנשים סובלים שם ומתסרים מאד רח"ל, ועוד משלמים על כך טבין ותקילין, הרי הרואה יאמר שזה מקום של אכזריות ויסורים, ואילו באמת הרי זה מקום החסד הגדול ביותר, יתר לאין ערוך מבתי תענוגות עוה"ז, שבאים שם אנשים נוטים למות, וע"י הפעולות והרפואות שנותנים שם מרפאים אותם, והם עוד מאריכים אח"כ ימים ושנים. ועד"ז רמזו חז"ל בדבריהם, שאם לכאורה העוה"ז הוא עולם התלאות והיסורים, אך האמת שכל היסורים והגיהנום שעוברים על יהודי מביאים אותו אל התכלית של אז תתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה. כל עניני יסורים וגיהנום אינם נקמה ח"ו כדרך מלך בודד שנוקם במורדים בו, אלא ענין ג"הינהגות הוא לזכך את ישראל ולטהר את גשמותיהם כדי שיוכלו להגיע למדרגה של אז תתענג על ה' וליהנות מזיו השכינה, והרי זו המדה הגדולה ביותר של טוב - והנה טוב מאד, יותר מכל עניני הטוב, כי כל היסורים מטרתם אינה אלא להביא יהודי לתכלית הטוב.

15

ובאופן אחר נראה ליישב הקושיא מהכתוב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, הרי התורה היא נצחית ודבר אלקינו יקום לעולם, ואיך באה אח"כ שחיתות כזו עד שקץ כל בשר בא לפני וגו' והנני משחיתם את הארץ. ובאור החיים הק' (עה"פ וירא אלקים) מבאר בזה, שיש את הבריאה במקורה כפי שבראה הקב"ה, ויש כח הבחירה שניתן לאדם שיכול לעשות כרצונו. ואומרו וירא אלקים את כל אשר עשה היינו לצד מעשה ה', ע"ז נאמר והנה טוב מאד, אך מצד האדם נתן לו הקב"ה כח הבחירה שבידו גם לעשות רע, והאדם במעשיו קלקל והשחית את הבריאה. וי"ל בתוספת ביאור בדבה"ק, ע"פ מד"א במדרש (ב"ר ט, ב) עה"פ וירא אלקים, "שהקב"ה היה בורא עולמות ומחריבן בורא עולמות ומחריבן, עד שברא את אלו, אמר דין הניין לי, יתהון לא הניין לי". שיש להבין מדוע החריבן ולמה דין הניין לי, והבי' בזה, שבכל אלו העולמות שברא הקב"ה היה כחו של צד הרע שוה לכחו של צד הטוב, ע"כ לא היה יכול להיות להם קיום והיה מחריבן, עד שברא את העולם הזה שבו כח הטוב יותר גדול מכת הרע, שיש ליהודי כח להגביר את כח הטוב ולהשליטו על כח הרע. וזהו וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, דין הניין לי, כי בבריאה הזאת הטוב יותר חזק מכת הרע, ובכל

16

המצבים שיהודי נמצא בידו להגביר את כח הטוב על כח הרע. פעמים שנדמה לו לאדם שחלק הרע שלו יותר חזק מחלק הטוב, שמרגיש שיצה"ר שלו חזק כ"כ עד שאינו יכול להתגבר עליו. אבל באמת הקב"ה ברא את הבריאה באופן שכת הטוב יותר גדול, שניתן ליהודי כח להגביר את הטוב על הרע. ומבואר מד"כ ויאמר א' לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', דמצד כח הבחירה שניתן לאדם יכול הוא לשקוע ברע עד לשחיתות הגרועה ביותר, אבל באמת והנה טוב מאד, כח הטוב יותר חזק. וזה ענין פרשת המבול, שהתורה האריכה כ"כ לספר את כל פרטי המבול ודור המבול, שבודאי כל זה ללמד ליהודי דרך ה', שימצא לו דרך בכל המצבים איך לשוב אל ה'. דנהג איתא במדרש (ב"ר לא, ו) עה"פ כי מלאה הארץ חמס, א"ר לוי: חמס זה עבודה זרה, חמס זה ג"ע, חמס זה שפיכות דמים, ומביא פסוקים על כ"א מהם שנקרא חמס. ועפ"ז מובן הפסוק, דלפשוטו שחמס הוא רק גזל שאינו אלא איסור לאו, קשה למה הגיע להם ע"ז עונש חמור כ"כ שקץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ, אבל ע"פ דברי המדרש שכי מלאה הארץ חמס קאי על ע"ז ג"ע ושפ"ד שהם ג' עבירות החמורות ביותר בתורה והם שורשי הרע, מובן שהעולם כבר לא היה לו זכות קיום, כי שליטת הרע התפשטה כבר על פני כל הארץ, ולא היתה דרך אחת כי אם להשחיתם את הארץ. וכתבה התורה כל זה ללמדנו שאפילו כשאנחנו במצב שאחרי ע"ז ג"ע ושפ"ד עדיין חלק הטוב יותר חזק מחלק הרע, שבכחו של יהודי לעשות שכת הטוב

17

יגבר על הרע. כי בכל מצב שיהודי נמצא, אפילו במצבים הגרועים ביותר בחי' דור המבול, יכול הוא להגביר ולחזק את כח הטוב על כח הרע, וכמו שניצול נח בעת המבול ע"י התיבה. וענין תיבת נח שהיא דרך הצלה לטובים והכשרים להצילם מן המבול, הוא כדאי בספה"ק כמה אופנים הרמוזים בה. יש שכתבו שתיבת נח הוא רמז לתורה, וכמאחז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, שכת התורה מציל יהודי מהיצרים הקשים ביותר. וזה הנצחיות שבענין תיבת נח, שכת התורה מגני ומציל אפילו כשאנחנו כבר במצבים של ע"ז ג"ע ושפ"ד. ועוד כתבו שענין תיבת נח רומז לש"ק, שגם היא כח הצלה ליהודי אפילו כאשר נתרחק מאד ושקע במצולות הטומאה רח"ל, וכמאחז"ל כל השומר שבת כהלכתה אפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, שגם לאחר העבירות הגרועות ביותר יש ליהודי דרך הצלה בכח התורה ובכח השבת. ובדברי שמואל איתא בשם התולדות י"י, שענין תיבת נח הוא הכח של יראי ה' הכשרים שמתאחדים כאחד, שגדול כחו להציל אפילו כשכל האויר מסביב נטמא, וניצולים מהמצב של קץ כל בשר בא לפני והנני משחיתם את הארץ. ענין תיבת נח הוא לימוד לדורות, שאפילו במצבים שהם בבחי' דור המבול שכולו רע בהחלט, יש בחי' תיבת נח המצלת יהודי מהתטאים הגרועים ביותר. שע"י הכח של תיבת נח, כח התורה השבת ואחדות יראי ה', שהם כחות חזקים של טוב, הרי כאשר רק יהודי לוקח עצמו ואוחז בהם אזי כח הטוב

18

גובר על הרע. ובמיוחד לאחר המבול, אחרי שהקב"ה אמר לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו, נתן הקב"ה כח שבל ידח ממנו נדח. וכל זה היה אחרי ההשחיתה האיומה של דור המבול שאין לתארה, שהרע השתלט על כל כדור הארץ, עד שהוצרך הקב"ה למחות לגמרי את הכל מבלי להשאיר מאומה. ואפילו על נח אחז"ל במדרש הנו', שגם נח לא היה כדאי אלא שמצא חן בעיני ה', והיינו שהשחיתות הגיעה עד כדי כך שפגמה אפילו בנח עצמו. ועוד איתא שאברהם אבינו פגע בשם בן נח ושאל אותו היאך ניצלתם מחרון אף הגדול והנורא, וא"ל בזכות שעסקנו בחסד כל היום להאכיל את הבהמות והחיות שהיו בתיבה. והיינו ג"כ שהיה אז חרון אף גורא על כל הבריאה. ואחרי חרון האף הגדול, והשחיתות הנוראה שהתפשטה בכל, ומלאה הארץ חמס לכל הפירושים, נתן הקב"ה כח שיהודי יכול שוב לחזור אליו, כי תכלית רצון ה' הוא לבל ידח ממנו נדח. והרי שפרשה זו שייכת לא רק לאותו הדור, אלא היא לימוד עד סוף כל הדורות שבל ידח ממנו נדח, שבכל המצבים שיהודי נמצא יש לו תמיד את כח הטוב לבל ידח ממנו נדח. וכאומרו וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, פי' מאד הוא בלי גבול וסוף, שיהודי יכול תמיד להגביר את כח הטוב, אפילו במצבים הגרועים ביותר כשנדמה לו ששום כח בעולם כבר לא יעזור לו, כי כח הטוב חזק עד מאד.